

ارتباطات اشکالات نظام آموزش ژورنالیسم در ایران

بحران در آموزش روزنامه‌نگاری شاید تعبیر درستی از واقعیت حال نظام آموزش ژورنالیسم در ایران باشد که اگر مشکلات آن به دقت مورد بررسی قرار نگیرد و برای آن چاره‌ای اندیشیده نشود، سیر افول در این رشته قطعاً سرعت بیشتری به‌خود خواهد گرفت.

بحران در آموزش روزنامه‌نگاری شاید تعبیر درستی از واقعیت حال نظام آموزش ژورنالیسم در ایران باشد که اگر مشکلات آن به دقت مورد بررسی قرار نگیرد و برای آن چاره‌ای اندیشیده نشود، سیر افول در این رشته قطعاً سرعت بیشتری به‌خود خواهد گرفت.

نمی‌توان این واقعیت را کتمان کرد که نظام آموزش ژورنالیسم در ایران با مشکلات و چالش‌های متعددی روبه‌روست که متأسفانه اگر با اصلاح جدی نظام آموزش ژورنالیسم توأم نشود این رشته بیش از گذشته در معرض خطر قرار خواهد گرفت. این مقاله درصدد بررسی مهم‌ترین مشکلات و چالش‌هایی است که نظام آموزش ژورنالیسم در ایران را در خطر جدی قرار داده است؛ معضلاتی که قطعاً درصد قابل توجهی از استادان، صاحب‌نظران و روزنامه‌نگاران برجسته طی تجارب کاری و حرفه‌ای خود کمابیش به آن پی برده‌اند. شاید بتوان مهم‌ترین نقطه‌ضعف آموزش روزنامه‌نگاری در ایران را فقدان امکانات آموزش عملی توأم با آموزش نظری در دانشکده‌های روزنامه‌نگاری دانست. یکی از دلایل بروز این مشکل این است که در تعیین سرفصل‌های تدوین‌شده برای رشته روزنامه‌نگاری بیشتر به جنبه‌نظری این رشته توجه شده است که این مسئله به هیچ وجه متناسب با نیازهای حال روزنامه‌نگاری کشور نیست.

هرچند اساساً رشته روزنامه‌نگاری ملغمه‌ای از ذوق و قریحه و آموزش دانشگاهی است اما تربیت یک روزنامه‌نگار حرفه‌ای موفق، منوط به بازبودن درهای تحریریه رسانه‌های کشور به روی دانشجویان این رشته است. استقبال از دانشجویان این رشته در تحریریه‌ها قطعاً نسلی قوی و توانمند از روزنامه‌نگاران را به جامعه رسانه‌ای کشور هدیه می‌کند اما متأسفانه در حال حاضر کارورزی در زمره دروس اختیاری دانشکده‌های روزنامه‌نگاری است، این در حالی است که سال‌ها پیش زمانی که تعداد روزنامه‌های کشور حتی به عدد انگشتان یک دست هم نمی‌رسید، حضور دانشجویان روزنامه‌نگاری در تحریریه‌های این روزنامه‌ها یک اصل مسلم و اجتناب‌ناپذیر تلقی می‌شد؛ سنتی که سال‌هاست در تمامی دانشکده‌های بزرگ و مهم دنیا، به آن توجه شده است. گذراندن یک یا 2 سال کارورزی برای علاقه‌مندان به رشته روزنامه‌نگاری یکی از شرایط پذیرش دانشجویان این رشته است. غربت فارغ‌التحصیلان رشته روزنامه‌نگاری و عدم‌اعتماد به نفس در بدو ورود به تحریریه‌ها برای یافتن کار - که گاهی برای نخستین بار اتفاق می‌افتد - تراژدی فاصله زیاد دانشگاه‌ها و تحریریه‌های مطبوعات ما را نشان می‌دهد.

یکی دیگر از نقاط ضعف آموزش روزنامه‌نگاری در ایران، به‌روز نبودن محتوای کتب آموزش روزنامه‌نگاری است. بسیاری از منابع مهم آموزش روزنامه‌نگاری بیش از چند دهه است که به‌روز نشده است. هر چند طی سال‌های اخیر کتاب‌هایی در حوزه ارتباطات و رسانه منتشر شده است اما این کتاب‌ها و تالیفات را به هیچ وجه نمی‌توان جایگزین مناسبی برای منابع آموزشی این رشته دانست. سرعت تحولات و ظهور و شکل‌گیری فناوری‌های نوین ارتباطی در دهه اخیر ضرورت تهیه و تولید متون آموزشی که به تقویت روزنامه‌نگاری الکترونیک و سایر ژورنالیسم می‌انجامد را دو چندان می‌کند.

نمی‌توان از دانشجویان رشته روزنامه‌نگاری انتظار داشت با تحولات روز دنیای ارتباطی همراه و همگام باشند، در حالی که هیچ کدام از سرفصل‌های واحدهای دانشگاهی‌شان به‌طور جدی به این بخش توجه نکرده است. تربیت روزنامه‌نگاران حرفه‌ای صرفاً زمانی امکان‌پذیر است که آنان بتوانند بر حسب شرایط و مقتضیات زمان خود به دانش روز مسلح شده و ایده‌ها و روش‌های آموزش‌های نوین جایگزین آموزش‌های کهنه، منسوخ و قدیمی شوند.

اما مشکل اساسی و مهم دیگر ضعف نظام آموزش ژورنالیسم را باید در روزنامه‌نگار نبودن بعضی اساتید روزنامه‌نگاری دانست. متأسفانه طی سالیان اخیر استادانی مبادرت به تدریس دروس تخصصی رشته روزنامه‌نگاری کرده‌اند که حتی یک روز سابقه حضور در تحریریه یک روزنامه را نداشته‌اند یا حتی یک خبر یا گزارش جدی برای هیچ نشریه تولید نکرده‌اند. تجربه موفق اساتید و روزنامه‌نگاران موفق و بنام کشور طی سال‌های گذشته نشان می‌دهد که استادان روزنامه‌نگاری می‌توانند فضای غیرحرفه‌ای دانشگاه‌های کشور را با فضای عملی و کارگاهی تحریریه‌ها به خوبی پیوند دهند و فارغ‌التحصیلان این رشته را به معنای واقعی و حرفه‌ای، روزنامه‌نگار تربیت کنند.

معضل دیگری که در این بخش باید مورد توجه قرار گیرد این است که به راستی عده زیادی از فارغ‌التحصیلان رشته روزنامه‌نگاری وارد بازار کار رسانه‌ای کشور نمی‌شوند که یک دلیل این امر می‌تواند ناشی از عدم‌تربیت روزنامه‌نگار کارآمد و متخصص در دانشگاه‌ها باشد.

دلیل دیگر نیز انگیزه بالای دست‌اندرکاران و مدیران مسئول نشریات برای استفاده از نیروهای غیرحرفه‌ای است که در موارد بسیاری ترجیح می‌دهند از اقوام و نزدیکان خود در بدنه تحریریه استفاده کنند که البته دلیل این انگیزه قطعاً متأثر از شرایط سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است. اصولاً وقتی نیاز به یک روزنامه حرفه‌ای قوی و معتبر احساس نمی‌شود دلیلی نیز برای صرف هزینه‌های زیاد برای چینش یک تیم حرفه‌ای روزنامه‌نگاری در هر تحریریه‌ای خود به خود منتفی است.

برشمردن مشکلات اساسی و نقاط ضعف آموزش روزنامه‌نگاری صرفاً بازخوانی مشکلات جامعه رسانه‌ای کشور در داشتن روزنامه‌نگاران متخصص و کارآمد است. تقویت مراکز آموزش روزنامه‌نگاری و برپایی دوره‌های کوتاه مدت در کنار دانشکده‌های روزنامه‌نگاری که علم و عمل را توأمان مد نظر قرار می‌دهند، توجه به رشد کمی و کیفی دروس آموزشی و نه صرفاً بالا بردن کمیت دانشجویان بی‌انگیزه و بی‌هویت و پرکردن فاصله بین دانشگاه و محیط کار و البته آشتی دادن استادان روزنامه‌نگاری با تحریریه‌ها و اتاق خبر و همچنین روزنامه‌نگاران حرفه‌ای با مراکز دانشگاهی می‌تواند تا حد قابل‌توجهی از مشکلات نظام آموزش سنتی روزنامه‌نگاری در ایران را کاهش دهد.